

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Zahraniční politika Šigerua Jošidy a její vliv na japonské
hospodářství**

*Shigeru Yoshida's foreign policy and its impact on Japanese
economy*

Olomouc 2018, Jakub Turský

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph. D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o zahraniční politice Jošidy Šigerua a jejím vlivu na japonské hospodářství. První část je věnována životu politika až do konce druhé světové války, převážně se věnuje jeho působení v diplomatických službách. V druhé části popisují situaci v Japonsku po skončení druhé světové války a následné reformy. Třetí a zároveň poslední část je zaměřena na události, které vedly k uzavření mírové smlouvy v San Franciscu v roce 1951.

Jméno autora: Jakub Turský

Jméno vedoucí práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

Jméno fakulty – katedry: Filozofická fakulta – Katedra asijských studií

Název práce: Zahraniční politika Šigerua Jošidy a její vliv na japonské hospodářství

Počet stran: 45

Počet znaků včetně mezer: 74 766

Počet použitých zdrojů: 22

Klíčová slova: Japonsko, USA, Jošida Šigeru, generál MacArthur, okupace, poválečné Japonsko, reformy, konference v San Franciscu, zahraniční politika

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce Mgr. Sylvě Martináskové, Ph.D,
za ochotu, trpělivost a cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Ediční poznámka

V práci byla k přepisu japonských pojmů a jmen použita česká transkripce (kromě anglického resumé, kde byla použita Hepburnova transkripce). Všechny japonské pojmy jsou navíc vyznačeny kurzívou. Jména jsou zapisována podle japonského standardu, tedy v pořadí příjmení a potom jméno. Zdroje jsou uvedeny v citační formě ČSN ISO 690.

Obsah

Úvod.....	8
1. Jošida Šigeru	10
1.1. Jošidovo dětství.....	10
1.2. Jošidovo působení v diplomacii v letech 1906–1920	11
1.3. Jošidovo působení v diplomacii po roce 1920	12
1.4. Shrnutí.....	14
2. Poválečné Japonsko a Jošidovo první volební období.....	15
2.1. Konec války a začátek okupace	15
2.1.1. Průběh okupace.....	16
2.1.2. Vláda Šidehary Kidžúróa.....	17
2.2. Nástup Jošidy k moci	17
2.2.1. Politické pozadí.....	17
2.2.2. Jošidovo první volební období.....	18
2.3. Transformace země/ Období reforem	20
2.3.1. Ústava	20
2.3.2. Pozemková reforma	21
2.3.3. Reforma školství	22
2.3.4. Antimonopolní zákon	23
2.4. Jošida v opozici	24
2.5. Shrnutí.....	26
3. Cesta k samostatnosti.....	28
3.1. Dodgeův plán	28
3.2. Období korejské války	29
3.2.1. Vytvoření bezpečnostních sil a rudé čistky	30
3.3. Cesta k uzavření mírové smlouvy	32

3.3.1. Konference v San Franciscu	34
3.3.2. Mírová a bezpečnostní smlouva	35
3.3.3. Revize bezpečnostních složek a Jošidův pád.....	36
3.4. Shrnutí.....	37
Závěr	39
Resumé.....	42
Seznam použité literatury	43
Seznam internetových zdrojů.....	44

Úvod

V roce 1984 byl Jošida Šigeru v průzkumu veřejného mínění zvolen nejvýznamnějším Japoncem 20. století.¹ Tento výsledek není až tak překvapivý, neboť Jošida, jako druhý poválečný premiér, ovlivnil směřování země dlouho dopředu a jeho odkaz přežívá dodnes. Japonsku se díky Jošidovi podařilo v asijském regionu dosáhnout jen s pomocí ekonomických a politických prostředků takových výsledků, kterých nedosáhlo pomocí vojenských prostředků ani v předchozím období. Tento fakt je o to pozoruhodnější, uvědomíme-li si okolnosti, během kterých se Jošida ujal úřadu, protože ty rozhodně nehrály v jeho prospěch. Lidé se vzpomínali z hrůz války a na Japonce, kteří nesli odpovědnost za její rozpoutání, nebylo v mezinárodním prostředí nahlíženo v dobrém a na Jošidu připadlo těžké břímě znovuvybudování země, přičemž se mu podařilo uzavřít spojení s USA a přitom se vyhnout úplnému zatažení do studené války.

Cílem této práce je zjistit, jakou měrou Jošidova politika, zejména pak zahraniční, ovlivnila vývoj japonského hospodářství. Aby bylo možné utvořit si komplexní představu o situaci, je nejprve nutné seznámit se jak s vnějšími, tak i s vnitrostátními vlivy, které bezpochyby ovlivnily Jošidův úsudek.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První je věnována Jošidovu životu do konce druhé světové války. Úvod kapitoly obsahuje krátké seznámení s Jošidovým rodinným zázemím a získaným vzděláním. V následující části popisují Jošidovo působení v diplomatické službě. V samotném závěru kapitoly se věnují jeho činnosti během druhé světové války.

Druhá kapitolu jsem rozdělil do čtyř podkapitol. V první popisují proces ukončení války a formování okupační struktury, na kterou pak navazují popisem politického uspořádání země těsně po válce. Této problematice je věnována i druhá podkapitola, která je však více zaměřena na samotného Jošidu a jeho první volební období. V další podkapitole rozebírám jednotlivé reformy, které byly během tohoto období prosazeny. Poslední podkapitola pak popisuje politickou bouři, která nastala po Jošidově rezignaci v roce 1947 a na jejímž konci Jošida opět stanul v čele parlamentu.

¹ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-513-5. str. 275.

Poslední kapitola je pak věnována událostem, které předcházely uzavření mírové smlouvy v San Franciscu, konkrétně tedy příjezdu Josepha Dodge do Japonska, jeho plánu ekonomické revitalizace a korejské válce. Následně se věnuji samotnému dění na konferenci, kde byly podepsány smlouvy týkající se míru a bezpečnosti. V samotném závěru kapitoly pak rozebírám dopady těchto úmluv a konec Jošidovy politické kariéry.

1. Jošida Šigeru

I když je Jošida v dnešní době známý hlavně díky svému působení na postu premiéra po druhé světové válce, je nutné si uvědomit, že by těchto úspěchů nemohl nikdy dosáhnout, kdyby předtím nenasbíral potřebné zkušenosti v diplomatických kruzích. Nesmíme však opomenout ani jeho rodinné zázemí, které do jisté míry formovalo jeho myšlení, na základě kterého později budoval své politické názory.

1.1. Jošidovo dětství

Jošida Šigeru (吉田茂) se narodil 22. září 1878 v Jokosuce. Jeho otec byl politický aktivista, který byl těsně před synovým narozením zatčen za spoluúčast na spiknutí proti vládě. Totožnost matky je neznámá. Jošida byl pak ve věku tří let adoptován rodinou Jošida. Jeho adoptivní otec byl vlivný podnikatel vlastníci lodní společnost, která spolupracovala s vládou. Adoptivní matka pocházela z rodiny konfuciánských učenců, a jelikož její manžel zemřel, když bylo Jošidovi 9 let, byla osobou, která měla na jeho výchově největší podíl. Vedla ho k samostatnosti, formovala jeho osobnost a ze syna vychovala sebevědomého a hrdého muže.²

Jošidovi adopce v mnohém prospěla. Kdyby býval zůstal u svých biologických rodičů, byl by pátým dítětem rodiny střední třídy, namísto toho se stal jedináčkem, kterému byla věnována plná pozornost. Jošidovi byli schopni synovi zajistit vysokou životní úroveň. Měli kladný vztah k západní kultuře (obzvláště k Velké Británii), který od nich syn převzal. Jošida navíc po svém adoptivním otci zdědil nemalé jmění, z něhož čerpal po zbytek života.³

V roce 1897 Jošida vstoupil na elitní vysokou školu *Gakušūin Daigaku*. Během jeho studií na této univerzitě Japonsko zažívalo období vzestupujícího nacionalismu a nepokojů v kontinentální Asii, což se odrazilo i ve školství. Univerzita vzdělávala své studenty v duchu militarismu, nadřazeností japonského národa nad ostatními a šovinismu. Roku 1905 přešel Jošida na právnickou fakultu Tokijské císařské univerzity.

² DOWER, John W. *Empire and aftermath: Yoshida Shigeru and the Japanese experience, 1878–1954*. Cambridge, Mass.: Distributed by Harvard University Press, 1988. ISBN 06-742-5125-3. str. 14–21.

³ Tamtéž, str. 18.

V roce 1906 získal titul a o dva měsíce později složil diplomatické a konzulární zkoušky ministerstva zahraničí. Jošidova diplomatická kariéra začala v listopadu téhož roku, kdy se stal konzulárním úředníkem v Číně, konkrétně v mandžuském Mukdenu.⁴

1.2. Jošidovo působení v diplomacii v letech 1906–1920

V roce 1905 Japonsko zvítězilo ve válce nad Ruskem (1904–1905), díky čemuž získalo nárok na mandžuské území a nadvládu nad Korejským poloostrovem. Když Jošida vstoupil do diplomacie, účastnil se v Mukdenu poválečných jednání s Ruskem a Čínou, přičemž jejich hlavním obsahem byla otázka Mandžuska. Těchto jednání se účastnil i budoucí premiér Japonska Terauchi Masatake (寺内正毅), na kterého Jošidovo vystupování během těchto rozhovorů udělalo dojem. Oceňoval zejména jeho profesionalitu a chladnost, se kterou si počínal. V letech 1908–1909 dále Jošida působil v diplomatických službách ještě v Londýně a v letech 1909–1912 v Římě. Mezitím se v červnu 1909 oženil s dcerou Makina Nobuakiho (牧野伸顕), jenž se později stal ministrem zahraničí.⁵

V roce 1912 byl Jošida přidělen na konzulát v přístavním městě Dandong v Mandžusku nedaleko korejských hranic. Zde zastával dva posty. Jednak se jednalo o post dandongského konzula a jednak o post tajemníka generálního guvernéra Koreje, kterým byl již zmíněný Terauchi Masatake. Poté, co se v roce 1916 Terauchi stal premiérem Japonska, nabídnul Jošidovi pozici osobního sekretáře v Tokiu. Ten to však odmítl s tím, že by se možná hodil na pozici premiéra, ale na pozici jeho osobního sekretáře rozhodně ne, což Terauchiho nesmírně rozčílilo. Jošidu tehdy před propuštěním z diplomatických služeb zachránila jen jeho příbuznost s rodinou Makino.⁶

Roku 1915 byla Čína pod nátlakem donucena přiznat Japonsku nárok na území Šantung. Mezi léty 1915 a 1917 pak byly uzavřeny mezi Japonskem, Čínou, Francií, Británií tajné smlouvy, které nárok převedly na Japonsko. V únoru roku 1918 přijel Jošida do Tchient'ínu, kde z pozice konzula tyto nároky hájil. Tato problematika se následně probírala i při konferenci ve Versailles, kde bylo šantungské území Japonsku přisouzeno, což vyvolalo v Číně protesty a bojkot japonských výrobků,⁷ nicméně poté na Washingtonské

⁴ DOWER, J. W. *Empire and aftermath...* str. 29.

⁵ Tamtéž, str. 29–40.

⁶ Tamtéž, str. 39–43.

⁷ FAIRBANK, F. John. *Dějiny Číny*. Lidové noviny. 2010. ISBN: 978-80-7422-007-4. str. 450.

konferenci, která probíhala v letech 1921–1922, byla tato část smlouvy anulována. Jošida se Versaillské konference také účastnil, nicméně zde nezastával důležitou funkci, ale pouze obstarával ubytování. I přes tento fakt to však pro něj byla první velká zkušenost ve vysoké diplomacii.⁸

V roce 1920 začal Jošida opět pracovat na londýnské ambasádě na pozici prvního tajemníka, kde působil až do roku 1922. Během jeho působení v Londýně měl možnost se setkat s korunním princem Hirohitem (裕仁), který v roce 1921 přijel navštívit krále Jiřího V. Dále se Jošida snažil udržet rozpadající se Anglo-japonskou alianci, která vznikla už v roce 1902 a jedním z jejích cílů bylo zachování nezávislosti Koreje a Číny, což začalo být pro Japonsko, které se stále snažilo zesilovat svůj vliv v Mandžusku, překážkou. Na Jošidu připadla povinnost obhajovat rozpínavou politiku Japonska na Dálném východě. Tu hájil slovy, že neustále se rozrůstající japonská populace⁹ potřebuje suroviny pro uspokojení svých potřeb, a jelikož je Japonsko na suroviny chudá oblast, expanze je toho přirozeným důsledkem.¹⁰

1.3. Jošidovo působení v diplomacii po roce 1920

V březnu 1922 byl Jošida jmenován generálním konzulem v Tchien-ťinu. Čína, kde se zrovna dostal k moci Čankajšek, byla v tomto období velice nestabilní a spolu s tím, jak nabíral na síle čínský nacionalismus, posilovaly i protijaponské nálady.¹¹ Jošida si uvědomoval riziko, které s sebou tyto nálady přinášely, a došel k závěru, že Japonsko nemůže zůstat za dané situace pasivní. Požadoval po japonské vládě silnou rezoluci. Pomoc však hledal i u USA a Velké Británie, když se jejich prostřednictvím snažil donutit čínskou vládu, aby použila své policejní složky k potlačení protijaponských demonstrací. Nezbytnost těchto opatření podkládal ohrožením japonských obchodníků v Číně, a tím i ohrožení obchodu na mezinárodní úrovni. Jak USA, tak i Velká Británie rezoluci podpořily.¹²

⁸ DOWER, J. W. *Empire and aftermath...* str. 44–46.

⁹ Počet obyvatel Japonska se od roku 1920 navyšoval přibližně o půl miliónu obyvatel ročně. Statistic Bureau, Ministry of Internal Affairs and Communications. *Population by Sex, Population Increase and Decrease, Population Density (1872–2009)*. [online]. Statistic Bureau, 1996. [cit. 12. 3. 2018]. Dostupné z <http://www.stat.go.jp/english/data/chouki/02.htm>

¹⁰ YOSHIDA Shigeru, Hiroshi NARA a Ken'ichi YOSHIDA. *Yoshida Shigeru: last Meiji man*. [New ed.]. Lanham: Brill, 2007. ISBN 07-425-3933-4. str. 261–263.

¹¹ FAIRBANK, F. John, str. 470.

¹² DOWER, J. W. *Empire and aftermath Yoshida Shigeru and the Japanese Experience 1878–1954*. str. 55–56.

Japonské zájmy, převážně ekonomické, hájil Jošida i v Mukdenu, kam byl roku 1925 přeložen. Zde na pozici generálního konzula působil do roku 1928. Nicméně jeho politika žádající aktivní zásahy z japonské strany se nesečkala s pochopením, spíše měla opačný efekt. Nevoli vyvolávala jak u úředníků z čínské strany, tak i ze strany jošidových spolupracovníků, a tak se Jošida raději vrátil zpět do Japonska, kde se stal jedním hlavních poradců pro zahraniční politiku premiéra Tanaky Giičiho (田中義一) a v červenci roku 1928 náměstkem ministra zahraničí. Na tomto postu pak působil až do roku 1930.¹³

V prosinci téhož roku se Jošida stal velvyslancem v Římě, kde setrval dva roky. Během tohoto období bylo v roce 1931 Mandžusko definitivně obsazeno Japonci, a i když Jošida vyzýval k akci, s tímto krokem nesouhlasil, a tak ačkoliv byl v Římě, svou pozornost směřoval spíše k dění v Asii. Za svůj kritický postoj, kterým se netajil, byl v roce 1932 předvolán do Tokia, aby své názory vysvětlil, načež do Říma se už nevrátil. Jošidovým posledním postem v diplomacii bylo místo velvyslance v Londýně, kterým se stal v roce 1936, a kde následně působil až do svého odchodu z diplomacie v roce 1938.¹⁴

Během války se kolem Jošidy utvořila skupina stejně smýšlejících lidí vystupujících proti válce, takzvaná „Jošidova skupina proti válce“ (ヨハンセングループ), což byla skupina intelektuálů snažící se dosáhnout co nejrychlejšího konce války. Za jednu z klíčových osob tohoto období považují i Konoeho Fumimara (近衛文麿). Konoe byl v letech 1937–1939 a 1940–1941 japonským premiérem a stejně jako Jošida se za každou cenu snažil vyhnout válečnému konfliktu s USA. Rozpoutání konfliktu se mu předejít nepodařilo, ale když už v únoru roku 1945 bylo nadmíru jasné, že není šance ve válce zvítězit, předstoupil před císaře s návrhem o uzavření míru. Císař však jeho přání nevyhověl a tento čin ovlivnil i Jošidu. Ten, jelikož s Konoem úzce spolupracoval, byl roku 1945 zatčen japonskou vojenskou policií *Kempeitai* (憲兵隊) a ve vězení strávil několik měsíců. Toto zatčení mělo však v konečném důsledku pro Jošidu pozitivní účinek. Po válce totiž bylo asi 200 000 lidí, převážně úředníkům, důstojníkům a politikům, zakázáno se politicky angažovat. Jošida se této černé listině vyhnul díky svému zadržení, které rozptýlilo veškeré domněnky, že by spolupracoval s režimem.¹⁵

¹³ YOSHIDA Shigeru. NARA Hiroshi ed. *Last Meiji Man*. str. 263–265.

¹⁴ DOWER. J. W. *Empire and aftermath...* str. 95–96.

¹⁵ Tamtéž, str. 227–228.

1.4. Shrnutí

Jošida jako diplomat nedosáhl velkých úspěchů, nicméně je nutné si uvědomit, že to bylo způsobeno především jeho orientací na USA a Velkou Británii, což se tehdy naprosto neshodovalo s japonskými zájmy. Velkou část své kariéry se zabýval problematikou mandžuského území. Postavil se proti 21 požadavkům, které Japonsko vneslo vůči Číně během první světové války a hlasitě kritizoval obsazení Mandžuska v roce 1931. Když Jošida odešel do důchodu, pozorně sledoval politické dění a mnohokrát varoval před rozpoutáním konfliktu s USA, ve kterém dle něho nemělo Japonsko nejmenší šanci zvítězit. Když pak válka začala, usiloval o její co nejrychlejší ukončení.

2. Poválečné Japonsko a Jošidovo první volební období

Konec druhé světové války a příchod Američanů do Japonska znamenal pro zemi jednu z největších změn v její historii. Došlo k odstranění starých pořádků a země se začala ubírat zcela novým směrem. Japonci byli donuceni podřídit se americké nadvládě a celá společnost přijala nové hodnoty, na jejichž základě byla země znovu budována. Tyto změny navíc umožnily vyniknout lidem, kteří vždy zastupovali prozápadní větev japonské zahraniční politiky, mezi něž můžeme bezpochyby zařadit i Jošidu.

2.1. Konec války a začátek okupace

Dne 15. srpna 1945 se začala psát nová kapitola japonských dějin. Toho dne totiž císař Hirohito vyhlásil kapitulaci, což bylo v podstatě poprvé v historii, kdy Japonsko utrpělo porážku. Japonci se zpočátku cítili rozčarováni a nebyli schopni pochopit, že prohráli, když jim celou dobu propaganda tvrdila, že vítězí na všech frontách. Císařův projev však s sebou přinesl pro většinu obyvatelstva i pocit úlevy, nicméně tento pocit brzo vystřídaly obavy.¹⁶ Kapitulace pro Japonce znamenala probuzení do reality z iluze o národní nadřazenosti. Toto období bývá také někdy nazýváno jako „druhé otevření Japonska“.¹⁷

První jednotky Američanů dorazily do Japonska 28. srpna a 2. září pak byla kapitulace oficiálně podepsána na palubě křižníku Missouri. Japonci se obávali odplaty ze strany Američanů a očekávali kruté a nesmlouvavé zacházení, nicméně svět se již poučil z dopadů Versaillské mírové smlouvy, a tak bylo rozhodnuto o mírné okupaci. Ještě před koncem války byla ve Washingtonu speciálním koordinačním výborem vytvořena pro Japonsko reformní politika pod názvem „Počáteční politika Spojených států vůči Japonsku po kapitulaci“ (US Initial Post-Surrender Policy for Japan), která definovala hlavní cíle okupace a teoreticky obsahovala její celou politickou agendu. Tento dokument navazoval na Postupimskou deklaraci a cíle jeho politiky byly dva. Zprvé zajistit, aby se Japonsko znovu nestalo hrozbou pro USA a nenarušilo mír a bezpečnost ve světě.

¹⁶ FINN, Richard B. *Winners in peace: MacArthur, Yoshida, and postwar Japan*. Berkeley: University of California Press, 1992. ISBN 978-052-0069-091. str. 6–7.

¹⁷ REISCHAUER a CRAIG, str. 269. (První otevření nastalo v roce 1853, kdy komodor Matthew Perry donutil Japonsko ukončit přes 200 let trvající izolaci a otevřít se světu.)

Zadruhé proměnit Japonsko ve stabilní demokratickou zemi, ve které by Američané mohli najít spojence v právě začínající studené válce.¹⁸

Okupace měla mezinárodní charakter a byla řízena třináctičlennou Komisí pro Dálný východ (Far Eastern Commission, FEC) ve Washingtonu a Spojeneckou radou pro Japonsko (Alied Council for Japan) v Tokiu složenou ze zástupců čtyř vítězných mocností: USA, SSSR, Čínou a Velkou Británií, pod niž spadal i Nový Zéland spolu s Austrálií a Indií. Osobou, která měla na starost průběh okupace, byl americký generál a polní maršál filipínské armády Douglas MacArthur. Ten během války velel spojeneckým vojskům v Pacifiku a byl to konzervativní republikán. Pod MacArthura spadala celá okupační správa. On samotný působil na postu Nejvyššího velitele spojeneckých sil (Supreme Commander for the Allied Powers, zkráceně SCAP), v Japonsku však známější pod názvem Okupační štáb.¹⁹

2.1.1. Průběh okupace

První fáze japonské okupace probíhala v letech 1945–1947. První problém, se kterým se musel MacArthur vypořádat, byla demilitarizace Japonska a celková eliminace možnosti opětovné radikalizace. Po demilitarizaci následovalo rozpuštění různých extremistických spolků a organizací, byla zavedena cenzura a úředníkům, politikům, důstojníkům a dalším lidem podporující válečný režim bylo zakázáno se politicky angažovat. Tyto politické čistky však byly velice kontroverzní. Američané je začali zneužívat a neustále je rozšiřovali na další lidi. Toto chování vyvolávalo paniku a chaos v politických kruzích. Nejznámější je asi případ Hatojamy Ičiróa (鳩山一郎). Ten byl v roce 1946 předsedou Pokrokové strany a vše nasvědčovalo tomu, že se stane premiérem. Toto mu nakonec bylo znemožněno Američany, kteří ho náhle perzekvovali, přestože byl Hatojama několik dní předem ujištěn, že mu nic nehrozí.²⁰

Když se pak čistky začaly už dotýkat i úředníků, kteří působili v městských samosprávách, vyzval v dopise Jošida MacArthura k ukončení tohoto postupu. Varoval ho, že toto chování vnáší nestabilitu do systému, čímž nahrává vzestupu komunismu či

¹⁸ FISHEL, Wesley R. Japan under MacArthur: Retrospect and Propect. *Western Political Science Association* [online]. June 1951, 4(2), pp. 210–225. ISSN: 0043-4078. [vid. 1.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/443102> str. 210–212.

¹⁹ REISCHAUER a CRAIG, str. 270.

²⁰ YOSHIDA Shigeru, Hiroshi NARA a Ken'ichi YOSHIDA. *The Yoshida memoirs: the story of Japan in crisis*. [New ed.]. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1961. ISBN 08-371-6733-7. str. 72.

anarchie. Jošida MacArthura žádal, aby ukončil toto přenášení viny na stále menší subjekty.²¹ Změny se dotkly i ministerstev, a to ministerstva války a námořnictva a ministerstva vnitra, která byla zrušena.²²

2.1.2. Vláda Šidehary Kidžúróa

Jak jsem již zmínil, okupační správa vládla nepřímou přes japonskou vládu. Ta byla jmenována 9. září roku 1945 a do jejího čela byl jmenován císařem Šidehara Kidžúró (幣原喜重郎), což byl pacifista s kladným vztahem ke Spojeným státům. Šidehara byl z mnoha úhlů pohledu skvělý kandidát. Měl bohaté zkušenosti s diplomacií a politikou, navíc uměl perfektně anglicky (přeložil například Císařský výnos).²³

Nicméně Šidehara na tomto postu nepůsobil dlouho. V dubnu roku 1946 se v Japonsku konaly první svobodné volby od konce války, přičemž tyto volby vyhrála Liberální strana (自由党) s 25 % následovaná Pokrokovou stranou (進歩党), která získala 20 %. Na třetím místě se umístila Socialistická strana (社会民主党) s 18 %. Šideharovi, který byl předsedou Pokrokové strany, se však nepodařilo udržet podporu kabinetu, a tak v květnu rezignoval. K Šideharově pádu přispěly i stupňující se demonstrace proti vládě organizované především komunistickou stranou (共産党).²⁴

2.2. Nástup Jošidy k moci

2.2.1. Politické pozadí

Konec války znamenal pro Japonsko možnost pro nový začátek. Po čtyřiceti letech expanzivní politiky musela země projít radikální transformací. Tento fakt spolu se změnou orientace zahraniční politiky na západní mocnosti znamenal pro Jošidu ideální podmínky pro návrat do veřejného života. A tak se Jošida, ačkoliv byl již v důchodu, začal znovu politicky angažovat. Politici starého systému byli v rámci čistek odstraněni a Jošida, který díky své předchozí diplomatické kariéře měl tolik potřebné zkušenosti pro jednání se Spojenými státy, byl vhodnou osobou. Bezprostředně po utichnutí zbraní začal navazovat nové kontakty. Byl si dobře vědom důležitosti navázání kontaktu

²¹ DOWER, J. W. *Empire and aftermath...* str. 332.

²² REISCHAUER a CRAIG, str. 271–272.

²³ SCHLICHTMANN, Klaus. *Japan in the world: Shidehara Kijūrō, pacifism, and the abolition of war.* Lanham: Lexington Books, 2009. ISBN 07-391-2676-8. str. 179–186.

²⁴ MASLAND, W. John. Post-War Government and Politics of Japan. *The Journal of Politics* [online]. Nov. 1947, 9(4), pp. 565–587. ISSN: 00223816. [cit. 2.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2125732>. str. 584–586.

s MacArthurem. Měl štěstí, neboť samotný císař si ho vybral jako prostředníka pro jednání s USA. Jošida se tak účastnil první schůzky císaře s MacArthurem v srpnu 1945, při které se probíraly základní otázky ukončení války a zahájení okupace.²⁵

Když se utvářel Šideharův kabinet, byla Jošidovi nabídnuta pozice ministra zahraničí. Ten ji po krátkém váhání přijal, ale jak sám píše ve svých pamětech, ministerstvo zahraničí v té době nemělo žádné pravomoci, v podstatě existovalo jen na papíře. Do funkce byl jmenován 17. září 1945. Když Jošida působil v Šideharově kabinetu, nepatřil k žádné politické straně. V té době byl tento jev docela častý, nějakou dobu trvalo, než se strany po válce zotavily. Přestože Jošida samotný nejevnil o politické strany zájem, po volbách v roce 1946 mu byl nabídnut post předsedy Liberální strany.²⁶

Politická scéna v té době procházela menší krizí. Pokroková strana v čele se Šideharou nezískala ve volbách dostatek hlasů pro sestavení kabinetu, a tak Šidehara rezignoval. Liberální strana, která volby vyhrála, měla sestavit kabinet, ale byla bez vedení. Jošida se nechal slyšet, že nemá nejmenší zájem tuto funkci vykonávat a odmítl ji. Tento post byl tedy nabídnut Kodžimovi Kazuovi (古島一雄) a Macudairu Cuneovi (松平恒雄). Nicméně ti nabídku také odmítli, a tak se pozornost opět upřela na Jošidu, který ji po krátkém váhání nakonec přijal a začal sestavovat kabinet. Vláda byla jmenována 22. května 1946 a sestávala z Liberální a Pokrokové strany.²⁷

2.2.2. Jošidovo první volební období

Jošidovo první volební období bylo v letech 1946–1947. V té době se Japonsko potýkalo se spoustou problémů, přičemž největším byl nedostatek potravin, jehož důsledkem bylo hladomorem ohroženo až 10 % obyvatelstva. Tento stav byl však nakonec odvrácen dohodou s Američany, kteří začali potraviny do Japonska dovážet. Válka zanechala i spoustu lidí bez střechy nad hlavou.²⁸ Situaci nezlepšovala ani neustále se zvyšující inflace. Největším problémem však nejspíše byla nespokojenost obyvatelstva, která vyvolávala napětí ve společnosti, což mělo za následek demonstrace a stávk. Tomuto stavu částečně napomohli i Američané, kteří po válce donutili Japonce obnovit odbory. Dělnická třída se tak jejich prostřednictvím snažila využít nově nabyté moci k zajištění

²⁵ FINN, str. 14.

²⁶ YOSHIDA Shigeru. The Yoshida Memoirs... str. 55.

²⁷ Tamtéž, str. 71–77.

²⁸ Například Tokio bylo bombardováním poničeno ze 70 %.

lepších životních podmínek.²⁹ Požadavkům však vzhledem k jejich nepřiměřenosti nešlo vyhovět.

Tyto problémy měly přirozeně za následek vzestup levice, na síle obzvláště nabírala komunistická strana, která organizovala mohutné protesty proti vládě. Stále častější demonstrace a čím dál větší nátlak ze strany obyvatel se Jošida pokusil vyřešit získáním přízně Socialistické strany. Snažil se naklonit si na svou stranu některé pravicověji orientované politiky uvnitř socialistické strany, a ačkoliv si jak socialisté, tak i liberálové byli vědomi právě probíhající krize, nikdo nechtěl dělat ústupky, a tak ve svém úsilí selhal. Jošida pak celou situaci následně vyhrotil v novoročním projevu v roce 1947, kdy odboráře obvinil ze sabotáže ekonomiky s cílem získání politické moci. Ačkoliv Jošidovo vyjádření bylo pobuřující, měl svým způsobem pravdu. V prosinci roku 1946 totiž FEC schválil zákon, který odborům část politické moci opravdu přisuzoval. Umožnil jim účastnit se politického života skrze podporu jednotlivých stran. Tento krok byl iniciován zeměmi Commonwealthu, kde má tento systém zakořeněnou tradici. Tentýž měsíc se pak konalo 17 demonstrací na podporu socialistické strany, která v parlamentu požadovala rezignaci Jošidova kabinetu.³⁰

Nespokojenost obyvatelstva dosáhla takových rozměrů, že na 1. února 1947 byla v Tokiu připravována generální stávka. Do této masivní akce se plánovalo zapojit na tři milióny lidí. Takto početná akce by znamenala ochromení dopravy, průmyslu a veřejných institucí, jako jsou školy a úřady, a tak byl tento akt nakonec zakázán Američany. MacArthur si byl dobře vědom, že generální stávka je to poslední, co válkou zdevastovaná ekonomika potřebuje.³¹ MacArthur o svém činu informoval Jošidu dopisem, v němž stálo, že stávku, jakožto jeden ze základních pilířů demokracie, skrze který může obyvatelstvo vyjádřit nespokojenost s danou situací v zemi, Američané rozhodně nezpochybnují. Ale že země není ve stavu, aby takovou událost ustála, a proto kontaktoval čelní představitele odborů a o svém postoji je informoval.³²

Týden po této události, konkrétně 6. února, MacArthur Jošidovi dalším dopisem sdělil, že v uplynulém roce došlo k významným změnám, a proto by bylo vhodné získat další

²⁹ SHISHIDO Zenichi. Reform in Japanese Corporate Law and Corporate Governance: Current Changes in Historical Perspective. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 2001, 49(4), pp. 657–677. ISSN: 0002919X. [cit. 6.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/841053>. str. 661–662.

³⁰ FINN, str. 136–142.

³¹ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 81.

³² FINN, str. 136.

demokratické vyjádření vůle lidu ohledně základních otázek, s nimiž se současná japonská společnost setkává. Jošidu tím vybízeli k rezignaci a vyhlášení nových voleb a ten s MacArthurem sdílel stejný pohled na věc. Jeho pozice v parlamentu byla krajně nestabilní. Nevraživé chování socialistické strany nebylo ničím neobvyklé, ale nespokojené hlasy se začaly ozývat i z Liberální strany, v které někteří politici vyčítali Jošidovi jeho pasivní postoj v otázce amerických čistek. Navzdory zoufalé situaci se Jošida rozhodl nerezignovat. Několik dní na to odpověděl MacArthurovi, že ačkoliv s ním v mnoha bodech souhlasí, domnívá se, že by bylo vhodnější nyní nové volby nevyhlášovat, ale spíše několik měsíců posečkat, až se situace trochu uklidní. Důvodem tohoto oddálení byla silná pozice levice, u které hrozilo, že by při volbách nabrala ohromnou sílu, což nebylo v zájmu Američanů ani Japonců. Jošida pak odstoupil z pozice premiéra až 31. března 1947. Spolu s tím se vzdal i funkce předsedy Liberální strany. Tím došlo k rozpuštění vlády a na 25. dubna byly vyhlášeny nové volby.³³

2.3. Transformace země/ Období reforem

2.3.1. Ústava

Američané pokračovali v demokratizaci Japonska, a tak v květnu roku 1947 vstoupila v platnost nová ústava. Ta byla schválena již v roce 1946 a dodnes budí kontroverze. Původně byla napsaná samotnými Japonci, ale Američané neschválili její podobu. V podstatě pak byla Japoncům vnucena generálním štábem, který se jí sice snažil napsat tak, aby odrážela myšlení a tradice Japonska, ale neuspěl. Z ústavy vyvstávají spíše hodnoty západního světa. Hlavním cílem bylo demokratizovat Japonsko. Politická moc byla odňata císaři a předána do rukou lidu. Země se oficiálně stala konstituční monarchií, obě komory parlamentu se staly plně volenými a volební právo bylo rozšířeno na všechny muže a ženy starší 20 let. Ústava však byla hlavně kritizována kvůli 9. článku, ve kterém se Japonci vzdali svého suverénního práva na vedení války a odmítlo možnost použití násilí při řešení mezinárodních sporů. Z tohoto důvodu se Japonsko zavázalo neudržovat žádné pozemní, námořní, letecké síly ani jiný válečný potenciál.³⁴

Jošida se o tomto článku vyjádřil ve smyslu, že ho Japonsko nyní potřebuje a kritiky, kteří odkazovali na nezbytnost existence armády, která by zajišťovala ochranu země, Jošida odmítl argumentem, že Japonci již v minulosti rozpoutali konflikty s okolními zeměmi

³³ FINN, str. 140–145.

³⁴ MASLAND, str. 571–577.

pod záminkou sebeobrany. Připustil, že představa cizích národů o Japonsku jako o vojenském agresorovi se bohužel může z části zakládat na pravdě, a Japonsko tak musí upustit od bojovnosti a pomocí této ústavní změny se stát průkopníkem pro budování míru ve světě. Toto tvrzení vyobrazuje Jošidu jako pacifistu, ale to nebyl jeho hlavní záměr. Jen si byl vědom faktu, že Japonsko není v pozici, aby mohlo s Američany vyjednávat a bylo zbytečné protestovat. Namísto toho se snažil spoluprací zlepšit vztahy s USA, a tím docílit co nejrychlejšího konce okupace.³⁵

To, jak se Jošida postavil k výkladu 9. článku, položilo základy pro politiku, která bývá historiky nazývána jako Jošidova doktrína. V podstatě se jednalo o politiku, kdy Japonci spoléhali na ochranu, které se jim dostávalo od USA, a sami se soustředili na budování prosperující ekonomiky. Japonské výdaje v 50. letech na zbrojení v přepočtu na HDP byly oproti zemím, jako jsou USA, Velká Británie nebo Francie, několikanásobně nižší. Tyto prostředky pak mohli investovat někam jinam. V praxi jsme mohli tuto politiku pozorovat při vypuknutí Korejské války, kdy Američané žádali Japonce o zapojení do této války, ale Japonci je odmítli, neboť se zavázali k míru. Tento případ ale není jediný. V podstatě po celou dobu, kdy probíhala studená válka, Američané i Sovětský svaz investovali ohromné prostředky do zbrojení, avšak Japonci zůstávali v ústraní a soustředili se na svůj ekonomický růst.

2.3.2. Pozemková reforma

Dále bylo reformováno zemědělství. Američané byli tímto odvětvím znepokojeni již delší dobu a na Japonce vyvíjeli nátlak, aby došlo k reformě co nejrychleji. Japonsko od začátku 20. století upřednostňovalo průmysl na úkor zemědělství, a to se tak nacházelo ve špatném stavu. Vypracování reformy bylo svěřeno Wadovi Hiroovi (和田博雄), který na ní začal pod dohledem okupačního štábu pracovat ihned po válce a dokončil ji v roce 1946, když působil na postu ministra zemědělství během Jošidovy první vlády.³⁶

Jošida oficiálně vystupoval proti reformě, avšak ze soukromé korespondence, kterou si vyměňoval s MacArthurem, je patrné, že ve skutečnosti nebyl úplně proti. Nicméně kvůli její radikálnosti a sociálním dopadům nechtěl prezentovat tento názor na veřejnosti. Z dnešního pohledu můžeme říct, že se nejednalo o nic jiného než o promyšlený tah,

³⁵ IGARASHI Takeshi. Peace-Making and Party Politics: The Formation of the Domestic Foreign-Policy System in Postwar Japan. *Journal of Japanese Studies* [online]. 1985, 11(2), pp. 323–356. ISSN: 00956848. [cit. 10.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/132563>. str. 323–330.

³⁶ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs*... str. 196–200.

kterým si chtěl Jošida získat přízeň veřejnosti, kdy se sám stavěl do role utlačovaného politika, který je nucen vykonávat úřad navzdory svému osobnímu přesvědčení. Na tomto příkladu můžeme pozorovat, jak proměnu Japonska ovlivnila americká okupace, neboť je velice pravděpodobné, že bez zásahu zvenčí by Japonci nikdy tak radikální transformaci dobrovolně nepodstoupili.³⁷

Pozemková reforma probíhala v rámci demokratizace společnosti, které mělo být dosaženo zajištěním rovnováhy mezi jednotlivými ekonomickými subjekty. V návaznosti mělo dojít k zefektivnění zemědělské produkce, a tím i zajištění soběstačnosti země. Proto stát stanovil limity pro vlastnictví půdy. Rodina mohla vlastnit maximálně tři hektary zemědělské půdy, jeden hektar nezemědělské půdy. Poté stát podpořil malé zemědělce tím, že vykupoval přebytečnou půdu od velkých společností a za výhodné ceny ji prodával jednotlivým rodinám, čímž došlo k rozdrobení na menší zemědělské celky. V dnešní době jsou tedy pro Japonsko typické rodinné statky se značně rozdílnou specializací. Na tomto příkladu můžeme pozorovat rozdíl v poválečném přístupu k zemědělským reformám mezi zeměmi spravovanými USA a SSSR, kde sice půda taky byla vyvlastněna, ale již nedocházelo k zpětnému prodeji. Cesta, kterou se Japonsko vydalo po válce při reformaci zemědělství, je dnes mnohými odborníky považována za jednu z nejefektivnějších pozemkových reforem vůbec.³⁸

2.3.3. Reforma školství

Základem ekonomicky prosperující demokratické společnosti je vzdělané obyvatelstvo, a tudíž v roce 1947 vstoupil v platnost zákon, který reformoval školství. Tento zákon vznikl na popud okupačního štábu, který školní systém považoval za základní nástroj ideologie japonského militarismu. Tento systém přetrvával z dob Meidži, vychovával studenty k oddanosti a loajálnosti k císaři, a proto byl reformován tak, aby namísto toho prosazoval demokratické hodnoty a podporoval občanská práva jedinců.

Nejdříve bylo potřeba zbavit odstranit nánosy propagandy. Z tohoto důvodu byla na školách zrušena výuka náboženství. Došlo k zavedení nového školského systému podle amerického vzoru, který stanovil povinnou školní docházku na 9 let. Tu pak rozděloval na základní školu, která trvala 6 let a na ni pak navazovala tříletá střední škola. V rámci

³⁷ DOWER, J. W. *Empire and aftermath...* str. 330.

³⁸ KAWAGOE Toshihiko. *Agricultural Land reform in Postwar Japan: Experiences and Issues*. World Bank Policy Research Working Paper, May 1999. Dostupné z: <http://documents.worldbank.org/curated/en/469971468771280762>. str. 27–32.

tohoto zákona byla diskutována i otázka znaků a uvažovalo se o jejich zrušení. Nakonec však jen byl jejich počet snížen. V následujících letech pak byly dále otevírány nové univerzity.

2.3.4. Antimonopolní zákon

Důležitou roli v japonském hospodářství zauímají průmyslové konglomeráty zvané *zaibacu*.³⁹ Za největší *zaibacu* po druhé světové válce pak můžeme považovat firmy Micui, Micubiši, Sumitomo a Jasuda. Tyto čtyři společnosti zvětšily během druhé světové války podíl investičního kapitálu z 10 % na 25 % a spolu s dalšími šesti *zaibacu* dosáhl jejich podíl kapitálu v roce 1945 v bankovním sektoru 50 %, v těžkém průmyslu 49 % a v lodním sektoru dokonce 61 %.⁴⁰

Stav, kdy několik společností disponuje tak obrovskou mocí a kapitálem, se samozřejmě nelíbil vládě Spojených států, protože se neshodoval s její představou demokratické společnosti. Američané navíc *zaibacu* přičítali část viny za rozpoutání války, kterou prý tyto podniky iniciovaly s vidinou dosažení vyšších zisků. A tak v roce 1947 byl vydán antimonopolní zákon, který tyto společnosti zakazoval. Celkem 83 firmám byly akcie zkonfiskovány a následně rozprodány veřejnosti. Tento zákon rodinám uzmul jejich moc, a tak byly z hlavních funkcí odstraněni členové rodin a do jejich funkcí byli dosazeni kmenoví zaměstnanci.⁴¹ Odhaduje se, že hodnota zabavených cenných papírů se pohybovala okolo 67 miliard jenů. Majitelé společností dostali jakožto kompenzaci neobchodovatelné státní dluhopisy, které se pak nakonec ukázaly jako zcela bezcenné. Zaměstnancům bylo dále umožněno ovlivňovat budoucí směřování své firmy skrze odbory.⁴²

Tento krok byl ze strany Japonců kritizován. Samotný Jošida hájil *zaibacu* slovy, že není důvod je vykreslovat jako zločince, kteří rozpoutali válku, aby na ní mohli vydělávat a že nikdy tyto podniky primárně nepracovaly pro svůj vlastní profit. Odkazoval například na období, kdy vyráběly válečné lodě pro japonskou vládu, i když za to nedostávaly

³⁹ Tento pojem označuje obrovské japonské společnosti, které díky své velikosti měly obrovský vliv v důležitých odvětvích japonské ekonomiky. Jednalo se většinou o rodinné podniky, které vznikly v době Meidži.

⁴⁰ DOWER, John W. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*. Paperback ed. New York: Norton, 2000. ISBN 978-039-3320-275. str. 529–530.

⁴¹ SHISHIDO, str. 659–662.

⁴² FINN, str. 128–129.

zapláceno.⁴³ Obecně panovaly obavy, že zákaz *zaibacu* nepřinese žádný pozitivní výsledek, ale spíš naopak může dojít k oslabení japonské ekonomiky a zvýšení nezaměstnanosti. Američané naplánovali v první fázi zrušení více než 1200 společností, ale postupem času změnili názor a začali *zaibacu* vnímat jako pozitivní sílu, která by mohla posloužit k obnovení japonské ekonomiky, a proto byl tento počet snížen na 325. V konečném důsledku jich pak bylo rozpuštěno jen 28.⁴⁴

Změna názoru ohledně *zaibacu* však nebyla jediná. Během let 1947–1948 došlo k změně postoje USA vůči Japonsku. Američané pozorující sílíci komunismus v Asii začali v Japonsku spatřovat nezbytného spojence pro boj s touto ideologií. Narůstající napětí mezi USA a SSSR, komunistická revoluce v Číně a zhoršující se situace v Koreji přiměla Američany k obratu, který bývá označován jako „Opačný kurz“. Příčinou zavedení této politiky byla i vnitropolitická situace v Japonsku. Nepříznivé životní podmínky, jako byly hlad, chudoba a inflace, posilovaly prolevicové nálady mezi obyvatelstvem, což vyvolávalo obavy z rozšíření komunismu. Protože toto Američané nemohli dopustit, začali v otázce japonské okupace postupovat mírnější cestou. Spolu se zastavením procesu rozbíjení *zaibacu* umožnili návrat některých „očistěných“ politiků zpět do veřejného života. V rámci Opačného kurzu byla dále omezena práva odborů a státní zaměstnanci přišli o právo stávkovat. K tomuto jevu se pak dále vracím v kapitole o korejská válce, která ho do značné míry ovlivnila.

2.4. Jošida v opozici

Dubnové volby v roce 1947 jasně vyhrála Socialistická strana, která získala 143 křesel. Následovaná byla Liberální stranou, která měla křesel 132. Demokratická strana (民主党), na kterou se Pokroková strana přejmenovala, obsadila třetí místo se svými 126 křesly.⁴⁵ Ačkoliv Socialistická strana vyhrála volby, stále neměla dostatečný počet míst na sestavení vlády, takže musela vyjednávat. Předtím než Jošida rezignoval na post předsedy Liberální strany, navštívil ho předseda Socialistické strany Katajama Tecu (片山哲) s nabídkou spolupráce. Sdělil Jošidovi, že by uvítal, kdyby se Liberální strana zapojila do právě vznikající koalice socialistů a demokratů, která už získala podporu od

⁴³ YOSHIDA Shigeru. NARA Hiroshi ed. *Last Meiji Man*, str. 122–124.

⁴⁴ JANSEN, Marius B. *The making of modern Japan*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2000. ISBN 06-740-0991-6. str. 68.

⁴⁵ STEWART, G. Kermit. Japanese Politics: 1947–1948. *Far Eastern Survey* [online]. July 1948. 17(3), pp. 152–155. ISSN: 03628949. [cit. 15.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3021683>. str. 153.

komunistů. Ten to však odmítl slovy, že jeho straníci se nikdy nebudou podílet na vládě, která by spolupracovala s Komunistickou stranou (共産党). Jošida poté zůstal řadovým poslancem.⁴⁶

Nicméně Jošida přecenil loajálnost svých kolegů, protože Liberální strana se nakonec rozhodla socialisty podpořit, a tak se 23. května 1947 Katajama Tecu stal prvním socialistickým a zároveň i křesťanským premiérem v Japonsku. Za cíl si dal pozvednout stav japonské ekonomiky a žádal ostatní strany o spolupráci. Jakožto socialistický premiér se snažil zlepšit životní úroveň dělnické třídy, zavedl pojistný systém, který chránil nezaměstnané. Dále ustanovil ministerstvo práce, prosadil nový občanský a trestní zákoník. Nicméně jeho vláda také neměla dlouhého trvání. Přímět ke spolupráci strany z opačného konce politického spektra bylo nad jeho síly a vláda byla velice nestabilní. Osudovým se mu stal zákon o uhelných dolech, který veškeré doly v Japonsku převáděl do vlastnictví státu. Tento projekt rozhádal poslance napříč celou politickou scénou, a když pak lednový průzkum veřejného mínění odhalil, že socialisté ztrácejí u veřejnosti podporu, skupinka 20 konzervativnějších demokratů vedených Šideharou využila této příležitosti k odtrhnutí se od vlastní strany a založení opoziční skupiny. Tento čin oslabil Katajamovu pozici a politický tlak ho donutil 10. března roku 1948 rezignovat.⁴⁷

Takto rychlý konec nikdo nečekal, což znamenalo, že nová vláda musela být sestavena narychlo. Strany však byly rozhádané a Demokratická strana dokonce rozštěpena. Liberálové se pokusili na post premiéra opět dosadit Jošidu, ale neměli pro to dostatečnou podporu. Socialisté se nakonec dohodli s demokraty a na tento post prosadili člena Demokratické strany Ašidu Hitošiho (芦田均). Podpora socialistů však byla velice křehká, a tak se Ašida, aby sestavil vládu, musel chovat hodně prolevicově, čímž socialisté získali ještě silnější pozici než během vlády Katajamy. Opozice tuto vládu silně kritizovala, neboť se prý tímto Ašida dopouštěl zrady na voličích, a tak žádali jeho rezignaci.⁴⁸

Krátce po rezignaci Katajamy byla 15. března rozpuštěna Liberální strana. Její čelní představitelé založili novou Demokratickou stranu (民主党). Do jejího čela se postavil Jošida a jeho nejvyšším poradcem se stal Šidehara. Tato strana byla tvořena liberály a

⁴⁶ YOSHIDA Shigeru. The Yoshida Memoirs... str. 83–87.

⁴⁷ STEWART, str. 153–154.

⁴⁸ Tamtéž, str. 154–155.

skupinou poslanců, kteří se distancovali od demokratů. Touto změnou došlo k reorganizaci sil v parlamentu. Ašidova vláda, jak se očekávalo, neměla dlouhého trvání a 10. října dospěla ke svému konci. Jednání o nové vládě začala okamžitě a o slovo se začala hlásit nově vzniklá Demokratická strana, která najednou byla největší v parlamentu. Na Jošidu, který byl jejím předsedou, tak automaticky připadla povinnost sestavit novou vládu, což se mu podařilo ke dni 19. října, kdy byla jmenována. Tato vláda ale stále neměla dostatek křesel na vytvoření většiny, takže se opakovala stejná situace jako u Ašidy. Nestabilní vláda trvala jen do prosince téhož roku. V následujících volbách konečně došlo ke stabilizaci politické situace, když Demokratická strana drtivě zvítězila a obsadila 264 křesel, čímž získala většinu v parlamentu. Tento výsledek umožnil vytvoření stabilní vlády, v jejímž čele stál Jošida. Po obhájení mandátu v letech 1952 a 1953 až do roku 1954.⁴⁹

2.5. Shrnutí

Ačkoliv Jošidovo působení ve vládě netrvalo dlouho, došlo k mnoha změnám, které ovlivnily Japonsko na dlouhou dobu dopředu. Musíme však mít na paměti, že země byla pod vlivem okupační správy, která udávala směr japonské politiky, a tak ačkoliv byly tyto změny provedeny během Jošidovy vlády, měli bychom za nimi hledat spíše Američany. Jošida si s MacArthurem během tohoto období vyměnil něco málo přes sto dopisů a často se s ním scházel i osobně.⁵⁰ Tyto reformy byly značně radikální, a tak vyvstává otázka, zdali by k těmto změnám došlo, kdyby země nebyla okupována. Japonsko jako poměrně konzervativní země by pravděpodobně postupovalo umírněněji, což můžeme pozorovat na příkladu pozemkové reformy, kdy, ačkoliv se jednalo o úspěšný pokus o zrekonstruování zemědělství, Japonci včetně Jošidy byli proti. Změnou, která dodnes vyvolává největší emoce, je bezpochyby 9. článek ústavy, přičemž v současné době se hodně diskutuje o jeho zrušení. Pro Japonce jakožto národ bylo toto období velice náročné. Svět je vnímal jako agresivní národ, který potřebuje válku, což samotní Japonci nesli jen s obtížemi, a tak docházíme k závěru, že ačkoliv byl tento článek radikální, byl nutný, aby Japonci mohli vystoupit ze stínu minulosti a započít novou epochu své země.

Nejproblematictější položkou byl antimonopolní zákon, který v době svého vzniku poměrně radikálně rušil všechny *zaibacu*, ale v průběhu své existence byl mnoha

⁴⁹ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 85–90.

⁵⁰ FINN, str. 124.

změnami umírněn. Došlo k zažehnutí problému hladomoru a Japonsko se pomalu začalo stávat potravinově soběstačným. Přetrvávajícím problémem stále byla inflace a vysoká nezaměstnanost. Objem peněz v oběhu se od roku 1945 z dvaceti šesti násobil a počet nezaměstnaných se pohyboval okolo deseti procent.⁵¹ Inflaci se pak podařilo zkorigovat až o několik let později.

Američané se Japoncům vměšovali nejen do otázek domácí politiky, ale určovali i směr zahraniční politiky. Ta byla během tohoto období paralyzovaná, a tak hovořit v tomto období o japonské zahraniční politice by bylo poněkud nepřesné. Japonsko v tomto období mělo bezpochyby největší vazby na USA a po opadnutí počátečního strachu Japonci začali v Američanech vidět potencionální spojence v právě začínající studené válce. Jošida, který vždy patřil k proamerickému proudu a který byl zároveň velkým odpůrcem komunismu, svou politiku zakládal na pevných vztazích s USA. Uvědomoval si, že spolupráce může dopomoci k dřívějšímu konci okupace, a tím i k rychlejší obnově japonské ekonomiky.

⁵¹ FINN, str. 146.

3. Cesta k samostatnosti

Do Japonska, které bylo sužováno inflací a vysokou nezaměstnaností, v roce 1949 přicestoval americký ekonom Joseph Dodge, který zavedl novou politiku, jež měla tyto problémy odstranit. Pro Japonsko bylo důležitou událostí v tomto období i vypuknutí korejského konfliktu, který s sebou přinesl příležitosti nejen ekonomické, ale zároveň umožnil zemi prokázat svou příslušnost k demokratickému bloku, když se Japonci postavili na stranu Američanů. I díky tomuto postoji začali Američani připravovat uzavření mírové smlouvy, která by oficiálně ukončila druhou světovou válku a následné stažení amerických jednotek ze země.

3.1. Dodgeův plán

Ještě čtyři roky po válce se Japonsko z ekonomického a sociálního hlediska nebylo schopno dostat do předválečného stavu, ale porovnáme-li to se situací, která panovala v roce 1945, došlo k výraznému zlepšení a země se začala pomalu vzpamatovávat. Jošida, který vždy patřil ke konzervativnější větvi politiků, kteří zakládali zahraniční politiku na těsném spojení s Američany, položil v tomto období základy pro budoucí hospodářský růst.⁵² V tomto období začal Okupační štáb směřovat svou pozornost na japonskou ekonomiku a za účelem jejího nastartování prosazoval makroekonomickou stabilizační politiku, která by zmírnila inflaci na takzvanou „mírnou inflaci“, vyrovnala rozpočet a podpořila průmyslovou výrobu založenou na principech tržní ekonomiky.⁵³

V únoru 1949 pak do Japonska zavítal prezident detroitské banky Joseph Dodge, který byl pověřen dohledem nad touto ekonomickou reformací. Dodge byl v tomto případě ideální volbou, neboť měl za sebou zkušenost z Německa, kde se mu již stejné problémy podařilo úspěšně vyřešit. V Japonsku zavedl politiku zvanou „Dodge line“, jejímž cílem bylo restrukturalizací stabilizovat zemi a učinit Japonsko ekonomicky nezávislé a soběstačné. Jeho strategie sestávala ze tří pilířů.⁵⁴

⁵² IGARASHI, str. 323.

⁵³ TŌGŌ Kazuhiko. *Japan's foreign policy 1945–2003: the quest for a proactive policy*. 2nd ed. Boston: Brill, 2005. ISBN 90-041-4796-9. str. 43.

⁵⁴ NAKAMURA Takafusa ed. a ODAKA Kōnosuke ed. *Economic History of Japan: 1914–1955: A Dual Structure*. OUP Oxford, 2003. ISBN: 0198289073. str. 364–365.

1. Zavedením přísné kontroly nad domácí poptávkou snížit nadměrnou kupní sílu, čímž by došlo k zvýšení vývozu.
2. Obnovit tržní mechanismus stanovením jednotného směnného kurzu a zrušit dotace, což způsobí reorganizaci společností, čímž dojde k nárůstu efektivity.
3. Zvýšit produkci spojením státních úspor s prostředky zahraniční pomoci na investice pro soukromou sféru.⁵⁵

Obtížný úkol, jakým revitalizace poválečné ekonomiky bezpochyby je, dokázal Dodge s relativním úspěchem zvládnout i v případě Japonska a prokázal, že je schopným ekonomem. Na základě jeho plánu došlo k navázání pevného kurzu jenu na dolar, čímž došlo k navýšení vývozu z Japonska a stabilizaci inflace. Dodge dále seškrtnal některé vládní výdaje, razantně snížil podporu v nezaměstnanosti a omezil výdaje na železnice i další komunikace. Tyto škrty spolu s důslednějším výběrem daní zapříčinily pokles spotřeby japonských domácností, čímž byl opět podpořen export. V důsledku všech těchto opatření hospodařilo Japonsko v roce 1949 s přebytkovým rozpočtem, což bylo historicky poprvé od konce války.⁵⁶

Z těchto změn však nebyli nadšení samotní Japonci, neboť v praxi tyto škrty znamenaly propuštění 260 000 státních zaměstnanců, což vyvolalo vlnu protestů zaměstnanců státních drah. Komunisté otevřeně vyzvali veřejnost k násilné revoluci a zorganizovali demonstraci poblíž císařského paláce v Tokiu, která skončila útokem na americké vládní činitele, což americkou stranu neskutečně rozlítilo a v reakci perzekvovala čelní představitele Komunistické strany. Dohromady bylo z veřejného života odstraněno dvacet lidí. Spolu s tím došlo k zrušení komunistických novin *Akahata* (赤旗).⁵⁷

3.2. Období korejské války

Dne 25. června roku 1950 začala korejská válka, která byla mnohými vnímána jako souboj demokratického světa s komunistickým. Čína, která začala podporovat Severní Koreu, byla do té doby Američany poněkud opomíjena, neboť ti za hrozbu pro Dálný východ vždy spíše považovali Sovětský svaz. Nicméně ne všichni vnímali tento konflikt čistě negativně, poněvadž Japonci v něm spatřovali příležitost nejen pro upevnění své

⁵⁵ Cit. In. NAKAMURA, str. 365.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ YOSHIDA Shigeru. NARA Hiroshi, ed. *Last Meiji Man*, str. 75–78.

pozice v mezinárodním prostředí, ale i na poli obchodu. Japonci se této příležitosti chopili a v tomto období se pro USA stali nepostradatelným spojencem.⁵⁸

Korejská válka však zároveň vynesla na světlo problém, který v Japonsku existoval již od počátku okupace. V zemi již od konce války dohlížely na pořádek americké jednotky, které ale nyní začaly být potřeba v Koreji, což podnítilo diskuzi, zdali by Japonsko mělo mít své vlastní bezpečnostní složky. V zemi se sice uklidnila politická situace, ale korejský konflikt znovu dodal novou sílu příznivcům komunismu, kteří vyvolávali nepokoje. Někteří se dokonce domnívali, že válka v Koreji je jen začátek a revoluce nevyhnutelně brzy zasáhne i samotné Japonsko. Pravdou zůstává, že okolnosti tomu nasvědčovaly, vezmeme-li v úvahu, že Japonsko bylo v té době jedinou relativně demokratickou zemí v Asii. V roce 1950 dokonce Moskva kritizovala japonskou Komunistickou stranu za nedostatečnou aktivitu a vyzvala ji k svržení kapitalismu za pomoci síly.⁵⁹

3.2.1. Vytvoření bezpečnostních sil a rudé čistky

Japonsko bylo stále řízeno okupačním štábem, který pokračoval v demilitarizaci a demokratizaci země, ale nové okolnosti ho přinutily ke změně politiky, a protože se Američané snažili zabránit rozšíření komunismu za každou cenu, rozhodli se zaujmout vůči Japonsku umírněnější postoj. Nejprve bylo potřeba vyřešit problém týkající se znovuvyzbrojení země. Po krátké diskuzi bylo rozhodnuto, že pokud se má Japonsko v budoucnu stát suverénním státem, nemůžou mu Američané bránit ve vytvoření vlastních ozbrojených sil, a tak byla nakonec Jošidova vláda pověřena sestavením jednotky o síle 75 000 mužů tzv. Záložních policejních sborů (警察予備隊). Jednalo se o ozbrojené oddíly, které měly zastoupit americké vojáky poté, co se přesunuli do Koreje. Třebaže název může vyvolávat dojem, že se jedná o součást policejního sboru, nebylo tomu tak. Jednotka nebyla s policií nijak spřízněna, spadala přímo pod parlament, jemuž byla i odpovědná.⁶⁰

Kdyby japonští komunisté reagovali na výzvu Moskvy a doopravdy se pokusili převzít moc Záložní policejní sbory by pravděpodobně neměly dostatek sil k zajištění pořádku v

⁵⁸ MASUDA Hajimu. Fear of World War III: Social Politics of Japan's Rearmament and Peace Movements, 1950–3. *Journal of Contemporary History* [online]. July 2012, 47(3), pp. 551–571. ISSN: 00220094. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23249006>. str. 552–553.

⁵⁹ MASUDA, str. 555–557.

⁶⁰ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 182–185.

zemi, a tak spolu s vytvořením této jednotky došlo i k dalšímu preventivnímu opatření. MacArthur obávajíc se této situace v létě roku 1950 vydal nařízení, které zakazovalo působení sympatizantů s komunistickou ideologií v novinách. Tento „hon“ na komunisty však překročil svůj původní rámec a začal se šířit i do dalších oblastí, kde si například čelní představitelé bankovního sektoru najímali soukromé bezpečnostní agentury, které prověřovaly jejich zaměstnance a hledaly u nich možné napojení na komunistickou stranu.⁶¹

Protože perzekvování obyvatel nikdy nezanechá pozitivní dojem ve společnosti, bylo v návaznosti na tento zákaz potřeba podniknout kroky, které by tento špatný dopad vyvážily. Američané se nakonec rozhodli podrobit revizi své předchozí rozhodnutí v otázce čistek osob, které byly krátce po skončení války odstraněny z veřejného života. Okupační štáb zřídil speciální výbor, který měl za úkol přezkoumat jednotlivé případy a osoby, u kterých nebyla prokázána vědomá spolupráce s válečným režimem, byly rehabilitovány. Jedním z očištěných byl například i budoucí premiér Japonska Hatojama Ičiró. Spolu s tímto rozhodnutím došlo také ke změně postoje vůči společností *zaibacu*.⁶²

Po zažehnutí konfliktu v Koreji vypukla v japonském parlamentu vášnivá debata ohledně postoje, který by mělo Japonsko vůči této problematice zaujmout. Skupina poslanců vedených bývalým premiérem Ašidou a Hatojamou zastávala názor, že by se Japonsko mělo stát zemí s funkční armádou, protože tento konflikt se nedotýká jen Koreje, ale má mnohem větší přesah. Upozorňovali na geopolitické rozdělování světa na dva mocenské bloky, a to na komunistický východ v čele s Čínou a SSSR a demokratický západ reprezentovaný USA. Japonsko by v dané situaci nemělo zůstat uvězněno mezi nimi bez možnosti sebeobran. Ašida dokonce navrhoval aktivní účast v této válce ve formě vyslání jednotek složených z dobrovolníků.⁶³

Jošida k této otázce ze začátku zaujímal naprosto pasivní postoj. Na celou situaci se díval pozitivně a věřil, že se vše brzy vyřeší. Ašidovy požadavky na vyslání jednotek označil za bezpředmětné, přičemž odkazoval i k 9. článku ústavy, který takovýto postup zcela

⁶¹Odhaduje se, že v důsledku těchto čistek přišlo o práci více než 12 000 lidí. MASUDA, str. 555–556.

⁶²COLTON, E. Kenneth. Conservative Leadership in Japan. *Far Eastern Survey* [online]. June 1955, 24(6), pp. 90–96. ISSN: 03628949. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/3024257>. str. 90–94.

⁶³YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 182–185

zakazoval. Nesdílel s ním ani názor o nezbytnosti pořízení vlastní armády pro zabezpečení vlastního území. Jošida věřil, že vláda Spojených států by situaci nenechala vyeskalovat do stavu, kdy by bylo ohroženo území Japonska. Pokud by k tomu však došlo, spoléhal na ochranu ze strany USA.⁶⁴ Jošidův postoj nevycházel ani tak z jeho osobního přesvědčení, ale spíše odrážel náladu japonské veřejnosti, která již nechtěla být zatažena do dalšího válečného konfliktu.⁶⁵ Proti zapojení do války silně vystupovala i Socialistická strana, a když pak vláda USA po Japonsku požadovala oficiální stanovisko k otázce znovuvyzbrojení země, Jošidův kabinet připravil toto vyjádření:

„Remilitarizace je břemeno, které rozdrtí naši národní ekonomiku a ochromí náš lid, čímž by došlo k rozhoření sociálních nepokojů, což je přesně to, co komunisté chtějí. Tím pádem by namísto zajištění bezpečnosti země došlo k ohrožení vnitřní integrity národa. Bezpečí Japonska dnes mnohem více závisí na zajištění stability společnosti než na zbrojení.“⁶⁶

Samotní Američané tak po Japoncích nepožadovali nasazení vojenských sil v Koreji. To však neznamená, že by Japonsko stálo nezáúčastně stranou, ale právě naopak podporovalo americké jednotky, jak jen to šlo. Korejská válka posloužila Japoncům jako skvělý prostředek pro znovunastartování jejich ekonomiky. Došlo k oživení průmyslu vyrábějící vojenský materiál. Továrny, které byly po druhé světové válce zavřeny, byly znovu otevřeny. Dodávky zbraní však nebyly tím jediným, čím Japonsko podpořilo USA. Spolu s tím jim umožnilo využívat své území jako základnu a poskytlo jim veškeré potřebné zázemí včetně svého loďstva, které bylo využíváno pro přepravu armádních sil a výzbroje do Koreje. Japonci také obstarávali bezpečí v Korejském průlivu, kde nasadily minolovky pro boj s ponorkami a odstraňování min. Do Koreje byli vysláni i ženisté, kteří se podíleli na správě tamější infrastruktury.⁶⁷

3.3. Cesta k uzavření mírové smlouvy

Na začátku padesátých let začal napříč japonskou společností sílit názor o zbytečnosti pokračování americké okupace, která se v jejích očích začala stávat anachronismem. Na jaře roku 1951 byl v čele vedení okupačního štábu MacArthur nahrazen generálem Matthew B. Ridgwayem. Spolu s Ridgwayem byl prezidentem Trumanem do Japonska

⁶⁴ FINN, str. 258–265.

⁶⁵ MASUDA, str. 565–567.

⁶⁶ Cit. In. MASUDA, str. 567.

⁶⁷ FINN, str. 263–270.

poslán John Foster Dulles jako speciální velvyslanec, jenž měl za cíl vyjednat spojenectví, v rámci kterého by se Japonsko aktivně podílelo na zajištění obranyschopnosti svého území. Zároveň začal připravovat půdu pro uzavření mírové smlouvy mezi Japonskem a spojenci.⁶⁸ Dulles si během svého pobytu v Japonsku uvědomil, jak silnému působení komunismu je země vystavena. Uvědomil si, že japonská ekonomika byla odjakživa propojena s okolními zeměmi, v kterých však nyní panoval komunistický režim, a proto Japonsku doporučil, aby svou hospodářskou produkci zaměřilo na kapitálové zboží, které by mohlo být exportováno do USA, kde by bylo dále zpracováváno.⁶⁹

Jošida se s Dullesem dostal do konfliktu, neboť nechtěl přijmout jeho požadavky na znovuvyzbrojení, neboť nechtěl dopustit, aby Američané přesunuli na Japonce ekonomickou zátěž s tím spojenou. Během následujících jednání Jošida hájil své stanovisko opět odkazující k 9. článku. Dullese nakonec přesvědčil argumentem, že v Japonsku již kooperují jednotky Záložních policejních sborů, takže vytvářet další vojenské složky by bylo kontraproduktivní. Dulles tak následně od svých požadavků upustil a začal vyjednávat podmínky uzavření mírové smlouvy s Japonskem. Jošida, který reprezentoval požadavky většiny poslanců, požadoval stažení amerických jednotek ze země. To Američané odmítli, a tak se obě strany nakonec dohodly na kompromisu, a to že si Američané budou moci ponechat své vojenské základny na Okinawě a zároveň jim byla přenechána administrativní správa nad tímto územím. Bylo nesmírně důležité, aby byl tento bod vyjasněn ještě před zahájením oficiálního vyjednávání, neboť bylo nutné neprojevit zaváhání před zástupci Sovětského svazu, kteří se měli těchto mírových jednání taky účastnit.⁷⁰ K této dohodě tak došlo na tajném setkání, kterého se účastnil jen Ikeda Hajato (池田勇人), tehdejší ministr financí, který byl pověřen účastí na této misi Jošidou. Jakmile došlo k vyjasnění postupu japonsko-americké spolupráce, byla 20. července roku 1951 japonská strana pozvána na konferenci konající se v USA, konkrétně v San Franciscu, kde mělo dojít k uzavření míru a znovunabytí suverénnosti země.⁷¹

⁶⁸ JANSEN, str. 698–705.

⁶⁹ GORDON, Andrew, ed. *Postwar Japan as history*. Berkeley: University of California Press, 1993. ISBN 05-200-7475-0. str. 46.

⁷⁰ HOSOYA Chihiro. Japan, China, the United States and the United Kingdom, 1951-2: the case of the 'Yoshida Letter'. *International Affairs* [online]. 1984, 60(2), pp 247–259. ISSN: 00205850. [cit. 2.3.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2619048>. str. 247–250.

⁷¹ DOWER, J. W. *Empire and aftermath...* str. 374–377.

3.3.1. Konference v San Franciscu

Japonsko se během období okupace stalo pro USA cenným spojencem, Američané obzvláště oceňovali pomoc, která se jim od Japonců dostala během korejské války, a tak bylo s Japonskem zacházeno jako s rovnocenným partnerem. To můžeme například pozorovat na příkladu Číny, kdy, ačkoliv USA a Velká Británie, které připravovaly potřebné dokumenty k samotné smlouvě a neměly v té době s Čínou dobré vztahy, ponechaly Japonsku v této otázce naprostou svobodu. Vyjádřily se ve smyslu, že Japonsko jakožto suverénní země si může tvořit svou vlastní zahraniční politiku, tím pádem je na ní, na kterou stranu se poté přikloní.⁷²

Japonsko vyslalo na konferenci delegaci skládající se z pěti lidí. V čele skupiny byl pochopitelně Jošida jako premiér. Dalšími členy byli prezident Japonské národní banky Ičimada Naoto (一万田尚登), tehdejší ministr financí Ikeda Hajato, Tokugawa Munejoši(徳川宗敬)⁷³ a Tomabeči Gizó(苦米地義三), který byl Jošidovým spolustraníkem. Konference se odehrávala v San Franciscu a probíhala od 4. do 8. září roku 1951. V den příletu do San Francisca byl Jošida pozván na schůzku s Dullesem a Deanem Achesonem,⁷⁴ kde byl ujištěn, že s Japonskem se bude jednat jako s rovnocenným partnerem a že po podepsání smlouvy bude Japonsko opětovně začleněno do mezinárodní politiky bez ohledu na to, jaké stanovisko k této otázce zaujme Sovětský svaz. Dále mu bylo doporučeno, že pokud nějaká země vysloví výhrady vůči válečným reparacím a odmítne smlouvu podepsat, bylo by vhodné, aby japonská strana na tuto zemi netlačila, ale aby jí vyšla vstříc a pokusila se s ní nějak dohodnout. Tyto obavy se však nakonec nenaplnily, neboť Jošida ještě před oficiálním vyjednáváním navštívil zástupce některých států, například Indonésie a Filipín, u kterých se dalo očekávat, že by mohli mít nějaké výhrady a ubezpečil je, že pokud by s výsledným stavem dohody byli nějak nespokojeni, Japonsko je otevřeno dalšímu vyjednávání.⁷⁵

Konference se zúčastnili delegáti z celkem 51 zemí, přičemž nejkontroverznějším problémem této události bylo nepozvání čínských zástupců, neboť Čína měla v té době dvě vlády⁷⁶ a Američané si nepřáli jejich účast. Tento akt následně vyvolal reakci ze

⁷² HOSOYA, str. 247–250.

⁷³ Člen strany Rjokufūkai (緑風会) z horní komory.

⁷⁴ Tehdejší ministr zahraničí USA, jedna z klíčových postav při zakládání Severoatlantické aliance.

⁷⁵ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 254–257.

⁷⁶ V roce 1949 se v Číně chopili moci komunisti a původní vláda Kuomitang se přesunula na Tchaj-wan. Vláda Spojených států odmítla uznat vládu komunistů a nadále podporovala Kuomitang.

strany Sovětského svazu, který začal dělat nepříjemnosti a požadoval čínskou účast. Tato situace pak spolu s dalšími výhradami, jež se týkaly územního přerozdělení ze strany Sovětského svazu, nakonec vyústila v odmítnutí podepsání samotným SSSR a dvěma zeměmi patřících do komunistického bloku, tedy Československem a Polskem. K samotnému podpisu Mírové smlouvy s Japonskem (日本国との平和条約) pak došlo 8. září 1951. Bez SSSR, Polska a Československa smlouvu nakonec podepsalo 48 zemí, což znamenalo, že se jednalo pouze o separátní mír. Smlouva vešla v platnost o necelý rok později, tedy 28. dubna 1952.⁷⁷

3.3.2. Mírová a bezpečnostní smlouva

Smlouva se skládala ze sedmi kapitol, v nichž Spojenci uznali plnou suverenitu japonského národa a jeho území, které zde bylo taktéž vymezeno. Japonsko se vzdalo nároků na území, které získalo před nebo během války násilnou cestou a zavázalo se v mezinárodních vztazích postupovat v souladu s Chartou Spojených národů. Vláda Spojených států přislíbila stažení okupačních vojsk do 90 dnů od nabytí účinnosti smlouvy. Dokument řešil i reparace za ztráty z období druhé světové války, tyto reparace nicméně nepokrývaly všechny škody, které Japonci způsobili, ale braly ohled na stav japonské ekonomiky a příliš ji nezatěžovaly. Japonsko se naopak veškerých nároků na odškodnění vzdalo, zároveň se ještě zavázalo k odškodnění válečných zajatců, kteří byli za války mučeni.⁷⁸

Mírová smlouva však nebyl jediný dokument, který byl během konference v San Franciscu podepsán, neboť 8. září došlo ještě k podpisu bezpečnostní smlouvy mezi USA a Japonskem (日米安全保障条約). Dokument obsahoval pět článků, v nichž se vláda USA zavázala k ochraně Japonska. Japonci naopak přislíbili Američanům právo rozmísťovat na svém území americká vojska na blíže neurčenou dobu. Zároveň se zavázali, že toto neumožní žádnému jinému státu.⁷⁹ K této bezpečnostní smlouvě se váže ještě jeden zajímavý fakt. Američané v ní garantovali vojenskou pomoc Japonsku v případě napadení, ale sami od něho tento závazek neočekávali. Z tohoto můžeme

⁷⁷ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 254–258.

⁷⁸ Treaty of Peace with Japan (with two declarations). Signed at San Francisco, on 8 September 1951. United Nations–Treaty Series [online]. [cit. 3.3.2018]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20136/volume-136-I-1832-English.pdf>.

⁷⁹ Japan Security Treaty. Signed at San Francisco, on 8 September 1951. U. S. Treaties and Other International Agreements [online]. [cit. 3.3.2018]. Dostupné z: <http://americanempire.ku.edu/wp-content/uploads/2016/04/Security-Treaty-with-Japan.pdf>.

pozorovat, jak bylo Japonsko v té době pro USA strategicky klíčové, neboť v něm spatřovali jakousi bránu do Asie, která musí zůstat za každou cenu demokratická. Když se pak po skončení konference Jošidova skupina vrátila zpátky do Japonska bylo potřeba smlouvy ratifikovat. Jošida vystoupil v parlamentu a seznámil ostatní poslance s průběhem konference a s úmluvami, které byly ujednány. Reakce ostatních poslanců byly převážně pozitivní, jen poslanci Socialistické strany v těchto dohodách spatřovali jisté podvolení se Američanům a varovali, aby se Japonsko nestalo kolonií USA. Jošida však měl na své straně většinu, a tak byly obě smlouvy, ačkoliv k nim někteří poslanci měli určité výhrady, nakonec dne 26. listopadu ratifikovány.⁸⁰

Když Japonsko uzavřelo s Američany bezpečnostní smlouvu, byla mu tím garantována určitá bezpečnost, tento akt však s sebou přinesl řadu otázek. V případě, že by došlo k napadení Japonska, mohli Japonci počítat s přílivem amerických sil, které by společně s japonskými jednotkami čelily agresorovi, nicméně vyvstávala otázka, kdo by měl nad tímto vojenským uskupením převzít velení. Přirozeně se nabízí, že Američané jako mocnost s početnější a lépe vyzbrojenou armádou by na tuto pozici byli bezpochyby vhodnější, ale s tímto stanoviskem se Japonci pochopitelně nechtěli ztotožnit, neboť odmítali přijmout takto podřizující postavení, obzvláště vezmeme-li v potaz, že jakožto suverénní stát měli nárok na rovnocenné zacházení. Jošida konzultoval tyto námítky s Dullesem, ale ten ho ujistil, že Američané jsou si těchto obav plně vědomi a na důkaz toho, že nemají v plánu se stavět do nadřazené pozice, mu garantoval, že pokud by se vojenská operace odehrávala na japonském území, bude s nimi veškerý postup beze zbytku konzultován. Japonci se nakonec s tímto vyjádřením spokojili.⁸¹

3.3.3. Revize bezpečnostních složek a Jošidův pád

Ačkoliv bylo Japonsko po podepsání bezpečnostní smlouvy relativně chráněno před vnějšími intervencemi, Jošidovi bylo jasné, že země musí podrobit restrukturalizaci své bezpečnostní složky. Na stabilitu a pořádek ve společnosti v té době dohlížely Záložní policejní sbory, ale ty co do počtu mužů, tak do druhu výzbroje se začaly jevit jako neodpovídající tehdejší předstávám o bezpečnostní složce, která by měla garantovat bezproblémový chod společnosti. Aby toto mohlo být zajištěno, nejprve došlo v roce 1952, když Japonsko opětovně nabylo suverenity, k navýšení počtu mužů sloužících v této jednotce na 110 000. Zároveň došlo ke sloučení s námořními silami. Souhrnně se

⁸⁰ YOSHIDA Shigeru. *The Yoshida Memoirs...* str. 259.

⁸¹ YOSHIDA Shigeru. NARA, Hiroshi ed. *Last Meiji Man*. str. 215–217.

pak nazývaly Bezpečnostní sbory a jejich hlavním úkolem bylo zajištění bezpečí japonskému obyvatelstvu a ochrana majetku. K zajištění pobřeží pak byly této jednotce zapůjčeny lodě Spojených států. V roce 1954 pak došlo k další změně, kdy vešel v platnost Zákon o jednotkách sebeobrany (自衛隊法), který ustanovoval vznik jednotek sebeobrany, jež se dále dělily na pozemní, námořní a vzdušné síly. Toto uskupení pak již suplovalo roli japonské armády a jejich hlavním cílem bylo zajištění míru a nezávislosti Japonska.⁸²

V roce 1954 se v Japonsku zvedla vlna odporu vůči USA způsobena incidentem, při kterém došlo k zasažení radiací japonských rybářů po jaderném testu na atolu Bikini, přičemž někteří z nich pak zemřeli na nemoc z ozáření. Veřejnost začala Spojené státy vnímat jako válku milující zemi a Jošida jakožto člověk, který byl známý pro svůj kladný vztah k této mocnosti, začal ztrácet na popularitě, což spolu s vnitřní reorganizací Demokratické strany zapříčinilo jeho pád, k němuž došlo 10. prosince 1954, kdy byl na postu premiéra nahrazen Hatojamou Ičiróem. Jošida pak zastával post řadového poslance až do roku 1963, kdy odešel do důchodu. Zemřel o čtyři roky později 7. března 1967 ve věku 76 let.⁸³

3.4. Shrnutí

Zapojení Josepha Dodge do řešení problému stagnující japonské ekonomiky se i přes nevoli, kterou jeho politika vyvolala u domácího obyvatelstva, ukázalo jako velmi dobré rozhodnutí. Samozřejmě tomu nahrály i okolnosti, neboť zakázky, které s sebou korejská válka přinesla, posloužily jako odbytiště pro japonské výrobky. Jošida korejský konflikt nevnímal jako bezprostřední hrozbu pro Japonsko, tu nespatoval ani ve vznikající studené válce. Dle jeho názoru Japonsko nebylo ohroženo vnějšími, ale spíše vnitřními vlivy, jako například vzestupem prokomunistických nálad. Na základě těchto obav pak konstruoval svou politiku. Samotnou válku později Jošida označil jako „dar z nebes“,⁸⁴ který umožnil zemi zaujmout suverénní postavení v mezinárodním prostředí a napomohl ekonomickému rozvoji. Jošidova politika v otázce korejské války vycházela z veřejného mínění japonské společnosti a zároveň měla za cíl napomoci co nejvíce rozkvětu hospodářství, a tak tato válka spolu s Dodgovým plánem položila v tomto období základy pro budoucí hospodářský růst. Jošidův postoj k této válce je vcelku zajímavý, neboť

⁸² DOWER, J. W. *Empire and aftermath...* str. 384–388.

⁸³ Tamtéž, str. 471–473.

⁸⁴ Tamtéž, str. 316.

z jeho vyjádření o devátém článku ústavy by se mohlo zdát, že byl zarytý pacifista, nicméně události padesátých let ho spíše vykreslují jako pragmatického politika, který se snaží za dané situace učinit ty nejlepší rozhodnutí pro jeho zemi.

Korejský konflikt Japonsku nepřinesl jen zlepšení na poli ekonomiky, ale byl i prvotním impulzem pro zahájení diskuze o ukončení okupace a uzavření míru. Chování Japonců během tohoto konfliktu bylo i důležitým argumentem při zahájení politiky tzv. opačného kurzu. Spolu s tím došlo i k vytvoření bezpečnostních jednotek.

Japonsku byla po uzavření mírové smlouvy ponechána svoboda v otázce bezpečnosti. Samozřejmě toto nebyla problematika, která by se řešila jen v rámci konference v San Franciscu, ale byla diskutována již od roku 1947. Bezpečnostní smlouva byla výsledkem dlouhých dialogů mezi japonskou a americkou stranou, v jejichž průběhu se dokonce zvažovalo, že Japonsko se v otázce bezpečnosti obrátí na OSN, nicméně jak studená válka eskalovala a krize na Korejském poloostrově se prohlubovala, začalo se toto řešení jevit jako nedostatečné, a tak se Jošida nakonec rozhodl orientovat japonskou zahraniční politiku na Spojené státy. Nutno podotknout, že Jošida nejednal v tomto případě nutně podle svého osobního přesvědčení, ale reagoval na nálady ve společnosti, která v té době vnímala USA jako nejlepšího možného spojence.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat zahraniční politiku Jošidy Šigerua ve vztahu k japonskému hospodářství. V práci jsem se však zaměřil i na život samotného politika, neboť některé politické kroky mohly být ovlivněny jeho osobními pohnutkami.

Jošida by pravděpodobně nemohl dosáhnout takovýchto úspěchu, kdyby nebyl adoptován bohatou rodinou, která mu umožnila získat řádné vzdělání. Nicméně nebyly to jen peníze a z nich pramenící výhody, kterých se mu touto cestou dostalo. Prostředí, ve kterém Jošida vyrůstal ho bezpochyby také značně ovlivnilo. Přeci jen jeho adoptivní otec byl podnikatel, který spolupracoval s vládou. Nesmíme však zapomenout ani na to, že rodina mělo ve veliké oblibě západní kulturu a vzhledem k tomu, že Jošida pak v pozdějších letech razil politiku spolupráce se západním světem, můžeme předpokládat, že tento postoj do jisté míry pramení právě z jeho dětství.

Jošidova diplomatická kariéra nebyla nijak závratná, což bylo převážně způsobeno jeho prozápadním smýšlením. Jistou měrou však k tomu bezpochyby přispělo i jeho vzpurné chování, které můžeme například pozorovat ze způsobu, jakým odmítl nabídku na post asistenta premiéra od Teraučiho. Většinu své kariéry strávil v Číně, kde hájil mandžuské území a řešil problémy s tím spojené. Když pak Japonsko v roce 1931 definitivně obsadilo mandžuské území, postavil se zásadně proti, což ho nakonec stálo post velvyslance v Římě.

Tento odmítavý postoj vůči japonské agresi spolu s Jošidovými aktivitami během druhé světové války však nakonec hrál v jeho prospěch. Po válce byly totiž politici starého systému odstraněni a Američané hledali nové lidi, se kterými by mohli spolupracovat, a tak ačkoliv byl Jošida politický nováček, jeho profil dokonale odpovídal jejich představě. Jošida se zapojil do veřejného života ihned po skončení války, a to že byl respektovanou osobností můžeme vyvodit z toho, že byl vybrán, aby se účastnil první schůzky císaře s generálem MacArthurem.

Obecně vzato se po válce do politiky dostalo mnoho prozápadně smýšlejících bývalých diplomatů. Jedním z nich byl i třeba Šidehara, v jehož vládě v roce 1946 Jošida zastával post ministra zahraničí. Že byl Jošida významnou osobností té doby můžeme vyvodit i z toho, že když v roce 1946 zůstalo volné místo předsedy Liberální strany, Jošida byl

první, za kým její vrchní představitelé přišli s žádostí, aby tuto pozici převzal. Jeho první léta na pozici premiéra byly ve znamení revitalizace země a stabilizace politické scény. Taktéž bylo nutné mít se na pozoru před komunistickými hrozbami a to jak vnitrostátními, tak i vnějšími, což Jošida za asistence Američanů poměrně zvládnul.

Až do skončení okupace nemůžeme hovořit o japonské zahraniční politice, protože ta byla taktéž stejně jako všechny další oblasti politiky pod dohledem okupační správy.

První náznaky samostatného rozhodování můžeme pozorovat až při podepsání Bezpečnostní smlouvy v San Franciscu, prostřednictvím které Japonci navázali spojení s USA. Toto však nebylo ničím překvapivé, uvědomíme-li si, že další země, se kterými by mohlo Japonsko navázat nějaké vztahy, byly vnitřně rozštěpená Čína a Sovětský svaz. Demokratické Spojené státy, které po válce pomohly s obnovou japonské ekonomiky a v právě probíhající studené válce zaručovali Japonsku vojenskou ochranu, se jevíly jako nejlepší možnost. Tento názor převládal i napříč japonskou společností, takže můžeme říct, že Jošida jen následoval přání lidu. Navíc i samotní Američané měli v té době velký zájem na tom, aby se Japonsko stalo silnou zemí, neboť ho vnímali jako možnou pojistku proti rozpínajícímu se komunismu v Asii.

Když se pak budeme zabývat otázkou poválečného japonského hospodářství, dojdeme k závěru, že od ní nemůžeme oddělit zahraniční politiku, neboť ta s ní byla pevně propojena. Tento jev pak můžeme pozorovat nejen na poválečných reformách, jakými byly třeba Antimonopolní zákon, či Pozemková reforma, ale i v během vypuknutí korejského konfliktu. V případě této války Jošida použil 9. článek ústavy z roku 1947 jako důvod, proč se Japonsko nemůže aktivně zapojit. Země tak namísto toho, aby investovala finanční prostředky do zbrojení, využila tohoto konfliktu k nastartování své ekonomiky. Zpětně můžeme tento krok hodnotit jako velmi zdařilý, neboť Japonsko si svým postojem vydobylo uznání, na jehož základě s ním následně byla podepsána mírová a bezpečnostní smlouva.

Jošida během svého působení na postu premiéra položil základy zahraniční politiky na nichž Japonsko stojí do jisté míry dodnes. Určitou návaznost na Jošidovu politiku můžeme vyvodit například z toho, že v roce 1960 došlo k podepsání další bezpečnostní smlouvy mezi Japonskem a USA, která navazovala na tu předchozí. Jeho politika stavějící na těsné spolupráci se Spojenými státy se však nakonec otočila proti němu samotnému,

když se v roce 1954 Japonskem prohnala vlna odporu vůči USA po incidentu s radiací zasaženými rybáři, a jehož následkem Jošida posléze rezignoval.

Resumé

This Bachelor Thesis focuses on Shigeru Yoshida's foreign policy and their impact on Japanese economy. The first part focuses on his political life until the end of the Second World War. I mostly focus on his work in the diplomatic services. The second part is about the situation in post-war Japan and the following reforms. The third part deals with events which led to the conclusion of a peace treaty in San Francisco in 1951.

Seznam použité literatury

DOWER, John W. *Empire and aftermath: Yoshida Shigeru and the Japanese experience, 1878–1954*. Cambridge, Mass.: Distributed by Harvard University Press, 1988. ISBN 06-742-5125-3.

DOWER, John W. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*. Paperback ed. New York: Norton, 2000. ISBN 978-039-3320-275.

FINN, Richard B. *Winners in peace: MacArthur, Yoshida, and postwar Japan*. Berkeley: University of California Press, 1992. ISBN 978-052-0069-091.

GORDON, Andrew, ed. *Postwar Japan as history*. Berkeley: University of California Press, 1993. ISBN 05-200-7475-0.

JANSEN, Marius B. *The making of modern Japan*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2000. ISBN 06-740-0991-6.

NAKAMURA Takafusa ed. a ODAKA Kônosuke ed. *Economic History of Japan: 1914–1955: A Dual Structure*. OUP Oxford, 2003. ISBN: 0198289073.

SCHLICHTMANN, Klaus. *Japan in the world: Shidehara Kijūrō, pacifism, and the abolition of war*. Lanham: Lexington Books, 2009. ISBN 07-391-2676-8.

TÔGŌ Kazuhiko. *Japan's foreign policy 1945–2003: the quest for a proactive policy*. 2nd ed. Boston: Brill, 2005. ISBN 90-041-4796-9.

YOSHIDA Shigeru, Hiroshi NARA a Ken'ichi YOSHIDA. *Yoshida Shigeru: last Meiji man*. [New ed.]. Lanham: Brill, 2007. ISBN 07-425-3933-4.

YOSHIDA Shigeru, Hiroshi NARA a Ken'ichi YOSHIDA. *The Yoshida memoirs: the story of Japan in crisis*. [New ed.]. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1961. ISBN 08-371-6733-7.

Seznam internetových zdrojů

COLTON, E. Kenneth. Conservative Leadership in Japan. *Far Eastern Survey* [online]. June 1955, 24(6), pp. 90–96. ISSN: 03628949. [cit. 16.3.2018]. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/3024257>.

FISHEL, Wesley R. Japan under MacArthur: Retrospect and Prospect. *Western Political Science Association* [online]. June 1951, 4(2), pp. 210–225. ISSN: 0043-4078. [cit. 1.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/443102>.

HOSOYA Chihiro. Japan, China, the United States and the United Kingdom, 1951–2: the case of the 'Yoshida Letter'. *International Affairs* [online]. 1984, 60(2), pp 247–259. ISSN: 00205850. [cit. 2.3.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2619048>.

IGARASHI Takeshi. Peace-Making and Party Politics: The Formation of the Domestic Foreign-Policy System in Postwar Japan. *Journal of Japanese Studies* [online]. 1985, 11(2), pp. 323–356. ISSN: 00956848. [cit. 10.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/132563>.

Japan Security Treaty. Signed at San Francisco, on 8 September 1951. U. S. Treaties and Other International Agreements [online]. [cit. 3.3.2018]. Dostupné z: <http://americanempire.ku.edu/wp-content/uploads/2016/04/Security-Treaty-with-Japan.pdf>.

KAWAGOE Toshihiko. Agricultural Land reform in Postwar Japan: Experiences and Issues. World Bank Policy Research Working Paper, May 1999. [cit. 20.1.2018]. Dostupné z: <http://documents.worldbank.org/curated/en/469971468771280762>.

MASLAND, W. John. Post-War Government and Politics of Japan. *The Journal of Politics* [online]. Nov. 1947, 9(4), pp. 565–587. ISSN: 00223816. [cit. 2.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2125732>

MASUDA Hajimu. Fear of World War III: Social Politics of Japan's Rearmament and Peace Movements, 1950–3. *Journal of Contemporary History* [online]. July 2012, 47(3), pp. 551–571. ISSN: 00220094. [cit. 15.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23249006>.

SHISHIDO Zenichi. Reform in Japanese Corporate Law and Corporate Governance: Current Changes in Historical Perspective. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 2001, 49(4), pp. 657–677. ISSN: 0002919X. [cit. 6.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/841053>.

Statistic Bureau, Ministry of Internal Affairs and Communications. *Population by Sex, Population Increase and Decrease, Population Density (1872–2009)*. [online]. Statistic Bureau, 1996. [cit. 12.3.2018]. Dostupné z <http://www.stat.go.jp/english/data/chouki/02.htm>

STEWART, G. Kermit. Japanese Politics: 1947–1948. *Far Eastern Survey* [online]. July 1948, 17(3), pp. 152–155. ISSN: 03628949. [cit. 23.2.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3021683>.

Treaty of Peace with Japan (with two declarations). Signed at San Francisco, on 8 September 1951. United Nations–Treaty Series [online]. [cit. 3.3.2018]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20136/volume-136-I-1832-English.pdf>.